

FELLES ÅRSRAPPORT - 2016

MELLOM

ARBEIDSTILSYNET, NAV, POLITIET OG SKATTEETATEN

FOR

STYRKET INNSATS MOT

ARBEIDLIVSKRIMINALITET

1. Innledning

Samarbeidet mellom Arbeidstilsynet, NAV, politiet og Skatteetaten for en styrket innsats mot arbeidslivskriminalitet, er forankret i regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet (13. jan. 2015) og likelydende føringer i etatenes tildelingsbrev for 2016. Det at alle fire etatene i 2016 fikk like styringssignal og en særskilt tildeling, har vært positivt for arbeidet.

Felles handlingsplan 2016 mellom Arbeidstilsynet, NAV, politiet og Skatteetaten ble undertegnet 28. januar 2016. Planen ga prinsipper og overordnede mål for samarbeidet, og felles tiltak på sentralt og lokalt nivå.

Felles årsrapport 2016 bygger på årsrapporter fra de fem a-krimsentrene samt fra fire andre steder i landet der etatene har etablerte samarbeidsarenaer. Felles årsrapport beskriver også gjennomførte tiltak på sentralt nivå mellom etatene. Arbeid med saker og aktiviteter knyttet til arbeidslivskriminalitet i andre deler av etatene, er ikke særskilt beskrevet i felles årsrapport, med unntak av noen tallfestede resultater fra den enkelte etat i pkt. 5.3.

Erfaringer fra det operative samarbeidet mellom etatene viser at de kriminelle aktørene er blitt mer tilpasningsdyktige. Unndragelsesmetoder tilpasses og utvikles fortløpende for å være i forkant. Slik kan aktørene redusere oppdagelsesrisikoen og unngå kontroll og sanksjonering. Det er derfor et viktig mål for etatene å observere og forstå aktørenes adferd for å kunne fange opp utviklingstrendene. Etatene kan på den måten tilpasse virkemiddelbruken for å redusere handlingsrommet for arbeidslivskriminalitet.

Resultatene fra 2016 viser stor tverretatlig aktivitet. Synlighet ute har høy prioritet, både gjennom kontroll, bruk av sanksjoner og gjennom forebyggings- og veiledningsaktivitet. Det er mange aktører og virksomheter som er kontrollert opp mot de ulike etatenes fagområder. Det fremheves at det etatene har oppnådd i fellesskap, ikke kunne ha vært oppnådd dersom etatene hadde arbeidet hver for seg. Dette både i forhold til å finne aktørene, gjennomføre kontroller og aksjoner og spesielt kunne følge opp med virkemidler og sanksjoner. Flere virkemidler har i sum bidratt til å sette aktører ute av stand til, eller redusert deres kapasitet til å drive kriminell virksomhet. Det er også mange eksempler på gode effekter gjennom samarbeid med andre myndigheter.

I 2016 har det også vært høy forebyggings- og veiledningsaktivitet, eksempelvis gjennom samarbeid med ulike målgrupper og deltakelse på samlinger/møter for å spre kunnskap om arbeidet mot arbeidslivskriminalitet. Målet med dette har vært å utvikle kompetanse og få flere til å samarbeide og på denne måten minske handlingsrommet til de kriminelle. Bruk av media er en annen viktig kanal i et forebyggingsperspektiv, og resultatene viser god synlighet i mediebildet.

I 2015/2016 ble det på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet gjennomført en kartlegging og evaluering av samarbeidet mellom statlige etater i innsatsen mot arbeidslivskriminalitet (Neby m.fl.). Rapporten konkluderer med at satsingen på tverretatlig samarbeid mellom statlige aktører i store trekk er lovende, og det er oppnådd noen viktige resultater. Rapporten peker på at det som oppleves som positivt, bl.a. er mer informasjon om aktører, bedre samordning i bruk av sanksjoner og andre tiltak overfor «markedet», og at effekt kan oppnås på ulike måter. Samtidig pekes det på at tverretatlig samarbeid er utfordrende, blant annet på grunn av ulike arbeidsmetoder og organisering på tvers av etatene, utfordringer ved deling av informasjon, og at det er vanskelig å måle måloppnåelse og knytte resultater direkte til det tverretatlige samarbeidet.

Flere av funnene i evalueringsrapporten underbygges i årsrapportene fra a-krimsentrene. Det vises til at samarbeidet mellom etatene fungerer godt. En av grunnene som trekkes frem er at det er lite fokus på egen etat og egne resultater, og at alle bidrar til å oppnå resultater i fellesskap. Samtidig vises det til noen utfordringer der spesielt taushetsplikten trekkes frem.

2. A-krimsentrene og etablerte samarbeidsarenaer

A-krimsentrene i Bergen, Stavanger og Oslo er videreført i 2016 og med de samme etatene som i 2015. Kemneren er fortsatt en sentral samarbeidspart i a-krimsentrene. I Oslo deltar også Tolletaten.

Det ble i 2016 åpnet to nye a-krimsentre, henholdsvis 31. mars i Kristiansand og 2. mai i Trondheim. Ved begge sentrene deltar Arbeidstilsynet, NAV, politiet og Skatteetaten. I Kristiansand deltar i tillegg interkommunal arbeidsgiverkontroll Agder og kemneren. I Trondheim deltar kemneren og Tolletaten.

Første halvår 2016 ble det også etablert et samarbeid mellom etatene i Hedmark/Oppland og i Nord-Norge gjennom inngåelse av samarbeidsavtaler. I Nord-Norge er Fiskeridirektoratet en del av avtalen. Mot slutten av 2016 startet etatene arbeidet med en samarbeidsavtale som omfatter Møre og Romsdal. Denne ble signert i slutten av januar 2017. Videre har etatene fra 2015 en samarbeidsavtale i Buskerud/Telemark/Vestfold. I tillegg er det også etablert et samarbeid i Haugesund, uten at dette foreløpig har blitt formalisert i en avtale. Etatene er ikke samlokalisert disse stedene, men møtes jevnlig for gjennomføring av aktivitet.

I Oslo/Østlandsområdet er det også etablert et samarbeid mellom etatene utenfor a-krimssenter Oslo og mot andre bransjer enn bygg og anlegg som har vært en prioritert bransje for senteret. Dette har fortsatt i 2016 og omfatter bl.a. operativt samarbeid mot bilpleie/bilverksteder/vaskehaller, serveringssteder og transport. Det er også etablert samarbeidsfora i Østfold samt annet regionalt samarbeid innen Skatt Øst sitt område. Etatene har i 2016 jobbet med et mandat for et regionalt koordineringsteam Øst, som skal omfatte tverretattlig a-krimssamarbeid mellom Skatt Øst, NAV Kontroll Øst, politiet, Arbeidstilsynet Indre Østland, Arbeidstilsynet Oslo og Arbeidstilsynet Østfold og Akershus. Målet er å bidra til en koordinert og samlet innsats innen hele området. Mandatet vil bli ferdigstilt i starten av 2017.

A-krimsentrene har flere likhetstrekk når det gjelder lederforankring, organisering av samarbeidet og aktuelle tiltak. Samtidig er det ulikheter i arbeidsmetoder og bruk av virkemidler. Det er også ulikt hvor mye ressurser etatene setter inn i a-krimssamarbeidet og hvordan det samarbeides med linjen i den enkelte etat. Det pekes på betydningen av at etatene har nødvendige ressurser i linjen slik at saker kan overføres linjen ved behov, og at respektive etaters linje kan stille med ekstra ressurser ved feks større saker og aksjoner. Etatene skal i 2017 utvikle en felles styringsmodell og se på roller og rammer i samarbeidet. Det forventes at dette vil kunne medføre noen justeringer i organisering av samarbeidet.

Både a-krimsentrene og andre etablerte samarbeidsarenaer viser til et godt samarbeid mellom etatene, men varigheten på det lokale/regionale samarbeidet varierer. Eksempelvis viser a-krimssenteret i Kristiansand (heretter omtalt som a-krimssenter Agder) til at samarbeidsmåten og arbeidsmetodikken var ny for de fleste da de startet opp. Etatene har derfor brukt tid på å bli kjent og finne arbeidsmetodikk samt at det er brukt tid på å kartlegge og fremskaffe informasjon om bransjene og markedet i området for a-krimssenteret.

Samarbeidet blir imidlertid gradvis mer målrettet og effektivt etter hvert som etatene får erfaring. Det er engasjerte medarbeidere med stor vilje og evne for samarbeid. Samarbeidet

om konkrete saker og nettverk fungerer godt, og kunnskap om hverandres regelverk, virkemidler og sanksjoner gjør at valg av hensiktsmessige tiltak stadig øker. Etatene drar nytte av hverandres kunnskaper om virksomhetene og markedet og hvilke saker som kan være aktuelle for de ulike etatene. Mottak, bearbeiding og oppfølging av tips er også enklere når etatene er samlet og jobber med oppfølging av de samme virksomhetene. Videre er utførelse av kontroll og utveksling av opplysninger effektivisert som følge av samlokalisering.

Samtidig vises det til at potensialet for videre utvikling av analysearbeid fortsatt er stort. Her skiller a-krimssenter Oslo seg ut idet senteret har etablert et team som jobber med å analysere tilgjengelige data med fokus på å identifisere kriminelle aktører, særlig med fokus på bakmenn. Samspillet mellom etatene og det å se muligheter i arbeidsmetoder og deling av informasjon innenfor taushetsreglene er derfor viktig. Det vises imidlertid til at taushetsplikten er en vedvarende utfordring for a-krimssamarbeidet, både knyttet til analysearbeid og gjennomføring av saker.

3. Målgrupper

I handlingsplanen for 2016 var bransjefokuset, spesielt mot bygg og anlegg - proffmarkedet noe redusert i forhold til planen for 2015. Det ble i stedet løftet frem at innsatsen skulle være aktørrettet, innenfor bygg og anlegg - proffmarkedet, men også innen bygg og anlegg - privatmarkedet, og andre bransjer med tilsvarende risikoer.

Resultatene for 2016 viser at a-krimssamarbeidet rundt om i landet i hovedsak har hatt fokus på de samme bransjene. Omfanget av arbeidslivskriminalitet innen disse bransjene vil imidlertid variere. Eksempelvis beskriver a-krimssamarbeidet i Hedmark/Oppland at de finner de samme utfordringene som ellers i landet, men de har inntrykk av at utbredelse og alvorlighet er noe lavere enn i de større byene.

I flere tilfeller har etatene avdekket kriminelle virksomheter i en bransje og fulgt tilknytning og nettverk inn i andre bransjer. Det registreres at mange kriminelle aktører/nettverk beveger seg på tvers av bransjene. Ulovlige bilverksted i tilknytning til byggeforetak er et eksempel som etatene har avdekket. Etatene peker på at det derfor er viktig å utvikle god arbeidsmetodikk for å avdekke straffbare forhold uavhengig av bransje.

Gjennom a-krimssamarbeidet jobbes det flere steder mer målrettet enn tidligere, og det brukes tid på virksomheter av større omfang og hvor det er mistanke om mer organisert kriminalitet. Det jobbes også mer langsiktig mot kriminelle nettverk og aktører fremfor enkelt-virksomheter. Den målrettede innsatsen bygger på informasjon som etatene systematisk har innhentet og analysert. Etatene har også god tilgang på tips selv om dette varierer. Servicesentrene for utenlandske arbeidstakere (SUA) er en viktig kilde. Enkelte steder er tipstilgangen så stor at det er krevende å velge ut hvilke saker som skal prioriteres for videre oppfølging.

3.1 Bygg og anlegg

Resultatene viser at aktiviteten fortsatt har vært mye rettet mot bygg og anlegg, både proffmarkedet og privatmarkedet. Når det skilles mellom proffmarkedet og privatmarkedet, er dette med utgangspunkt i om oppdragsgiver er profesjonell eller privat (forbruker). Flere av virksomhetene/aktørene innen bygg og anlegg opererer både i proff- og privatmarkedet.

A-krimssenteret i Stavanger (heretter omtalt som a-krimssenter Rogaland) viser til at fordi det nå jobbes mer kunnskapsbasert, får etatene større treff i kontrollene. Som eksempel har de

innen bygg og anlegg privatmarkedet hatt 90 % treff, dvs funn av straffbar aktivitet av forskjellige slag. Det er imidlertid usikkert hvor stort problemet med arbeidslivskriminalitet i det private markedet egentlig er. Høsten 2016 gjennomførte derfor etatene en ”kartleggingsaksjon”, fordelt over hele fylket, hvor målet var å kartlegge omfanget av kriminaliteten i privat-markedet bygg. Det ble kontrollert 153 registrerte og uregistrerte virksomheter og ca. 285 arbeidstakere, basert på et tilfeldig utvalg. 50 av 153 virksomheter kunne knyttes til større eller mindre lovbrudd som er fulgt opp av etatene. Resultatet fra aksjonen viste at flertallet av virksomhetene innen privatmarkedet bygg er seriøse. Samtidig var det en stor gruppe i gråsonen, og noen i det "helsvarte" markedet. De fleste arbeiderne hadde ikke ulovlige hensikter, men ble utnyttet av kriminelle aktører. Det ble derfor lagt vekt på informasjon og bistand til disse. Aksjonen viste også at flere virksomheter som kunne knyttes til kriminalitet, var i de mest bynære områdene. Det vurderes nå årlige aksjoner for å få en oversikt over utviklingen i bransjen og om etatenes innsats mot arbeidslivskriminalitet har noen effekt, samt om det er nye trender og andre opplysninger som er viktig for å kunne jobbe enda mer kunnskapsbasert. Tilsvarende aksjoner planlegges også andre steder der etatene har et a-krimssamarbeid.

A-krimssenter Oslo har også i 2016 rettet hovedinnsatsen mot bygg og anlegg proffmarkedet med fokus på å identifisere bakmenn og sette disse ut av spill eller begrense og redusere deres kapasitet. Fortløpende tilbakemeldinger fra etatene viser at senteret har lyktes med å identifisere gode kontrollobjekter. Det har i 2016 vært mer fokus på de noe mindre byggeplassene.

A-krimssenter Agder viser til at de har utført mange byggeplasskontroller og observasjoner for å få mer informasjon og innsikt i byggebransjen og om aktørene. Denne type informasjonsinnhenting er viktig for å få kunnskap om nettverk og eventuelle bakmenn.

A-krimssenteret i Bergen (heretter omtalt som a-krimssenter Hordaland) har også hatt tett oppfølging av ulike grupperinger knyttet til både proff- og privatmarkedet innen bygg og anlegg. Det samme gjelder a-krimssenter Trondheim, hvor innsatsen først og fremst har vært rettet mot bygg- og anleggsbransjen, med dreining også mot andre bransjer på slutten av 2016.

3.2 Andre bransjer

Bilverksteder/bilpleie og servering er to andre bransjer som det også har vært rettet mye aktivitet mot. Videre har det vært aktivitet overfor bransjer som renhold, transport, frisør, matbutikker og massasjeinstitutter/kroppsspleie.

I Nord-Norge har det vært aktivitet overfor nettverk/miljø innen fiskeribedrifter der samarbeidet med Fiskeridirektoratet har vært sentralt. Fiskeridirektoratet vurderer risiko både for ulovlig, urapportert og uregistrert omsetning av fiskeressurser. Det benyttes i stor grad utenlandsk arbeidskraft i hele verdikjeden, og etatene ser flere risikoområder i bransjen.

Etatene har hatt mange kontroller rettet mot innkvartering som arbeidsgiver stiller til disposisjon. Her har det vært fokus på boforholdene til arbeidstakere som er knyttet til virksomheter innen flere ulike bransjer.

4. Gjennomføring av aktivitet - virkemidler

4.1 Kontroll og bruk av sanksjoner

Kontroll og bruk av ulike sanksjoner er viktige virkemidler i arbeidet, men vil ikke alene være tilstrekkelig til å redusere arbeidslivskriminaliteten. Et viktig element i det forebyggende arbeidet er synlighet og oppdagelsesrisiko, samt at den mest åpenbare kriminaliteten blir stanset mens den pågår. Etatene tilstreber å bruke de virkemidlene som gir størst effekt i den konkrete saken samt å bruke flere virkemidler som i sum kan bidra til å sette de kriminelle ut av spill eller redusere deres kapasitet. Eksempler på sanksjoner som har vist seg å gi effekt, er å ta pengene (utlegg/arrest fra Skatteetaten/kemneren), stans av virksomhet (Arbeidstilsynet) med påfølgende håndheving av politiet ved brudd på stansingsvedtak og bruk av tvangsmulkt/forelegg (Arbeidstilsynet, politiet). Dette er virkemidler som kan iverksettes raskt og effektivt, som synes å ha god effekt, og som rammer økonomisk. I sum kan etatene forstyrre og gjøre det vanskelig for de kriminelle aktørene å drive virksomhet, selv om de enkelte virkemidlene hver for seg ikke er så alvorlige eller får store konsekvenser.

Politi-loven gir hjemmel for å bortvise virksomheter/arbeidere fra en arbeidsplass for å forebygge kriminalitet. A-krimcenter Rogaland har hatt god erfaring med bruk av bortvisning, men det er også tatt noe i bruk andre steder - først og fremst for at virksomheten skal sørge for å få formelle forhold i orden, som registrering i MVA-registeret, AA-registeret, innlevering av MVA-oppgaver, skaffe HMS-kort og arbeidsavtaler. Politiet kan med hjemmel i politi-loven også stanse virksomheter som ikke fører regnskap, frem til forholdet er brakt i orden. Dette har vist seg å være effektivt. Arbeidstakere får informasjon slik at de unngår å bli utnyttet, og virksomheten blir tvunget til å tilpasse seg regelverket. Erfaring viser at de som ønsker å ordne opp, gjør det, mens de kriminelle virksomhetene trekker seg unna og kommer ikke tilbake til arbeidsplassen.

Flere steder har også brukt utvisning og bortvisning fra Norge som et effektivt virkemiddel. En del av aktørene innen arbeidslivskriminalitet er utenlandske borgere. I de tilfellene det er mistanke om straffbare handlinger opprettes det straffesaker, og bort- eller utvisning ihht utlendingsloven vurderes. Dette har en forbyggende effekt overfor andre som har kriminelle hensikter.

Arbeidstilsynets vedtak om stans, spesielt som pressmiddel for å få gjennomført pålegg, men også ved overhengende fare, er et annet virkemiddel som brukes aktivt. Disse stansene følges opp av Arbeidstilsynet og politiet, og politiet kan bruke politi-loven for bortvisning ved brudd på stansningsvedtak. Dette er et effektivt virkemiddel som bidrar til å redusere handlingsrommet til kriminelle aktører. Stenging og bortvisning gjør også at etatene i mange tilfeller raskt oppnår kontakt med daglig leder/ansvarshavende, noe som er spesielt effektivt overfor virksomheter som ligger i gråsonen og som ønsker å forbedre seg. Samtidig vises det også til at Arbeidstilsynet noen steder i større grad har tatt i bruk tvangsmulkt som pressmiddel i stedet for stans (eller i kombinasjon), noe som har vist seg å være effektivt spesielt på arbeidssteder som har fast adresse, feks innenfor servering.

Skatteetaten stiller krav om føring av personallister for bransjene servering, frisør og skjønnhetspleie samt bilverksted/bilpleie. Personallistekontroller er et øyeblikksbilde av hvem som er på jobb i en aktuell virksomhet, og Skatteetaten gir personallistegebyr ved mangler i forbindelse med personallistekontroller. Dette er et godt virkemiddel både rettet mot svart arbeid og trygdesvindel. Det er også gitt bokføringspålegg ved mangler i forbindelse med kontroll av dagsoppgjør/kasseoppgjør. I forbindelse med eventuelle avdekkingskontroller er tilleggsskatt og/eller tilleggsavgift et aktuelt virkemiddel ved eventuell unndragelser av skatt og/eller avgift.

A-krimssenter Rogaland viser til at det gjennom kontroller er funnet virksomheter som verken har innbetalt skattetrekk for arbeidstakerne eller innberettet MVA. Kemneren og Skatteetaten har fått utlegg i fakturaer fra deres oppdragsgivere. Slike virkemidler har hatt god effekt.

I a-krimssenter Oslo har Skatteetaten og kemneren i mange saker fulgt pengene ved bruk av innkrevingsvirkemidler. Flere saker er sendt etatslinjene for tvangsinnfordring. Videre har arbeidsgivere blitt tilskrevet og informert om at deres arbeidstakere er kontrollert opp mot anmelding og om eventuelle avvik. Det har også vært tett dialog med representanter for MVA-registrert og Folkeregisteret for oppfølging av enkeltaktører. På bakgrunn av opplysninger fremkommet i samarbeidet, har også NAV gitt avslag på stønad, krevd tilbake feilutbetalt stønad og anmeldt enkelte forhold. Tolletaten har ved mistanke om feildeklaring av varer og smugling av varer og valuta vurdert forholdene med hensyn til arbeidslivskriminalitet.

NAV får under kontrollene oversikt over hvem som er på arbeidsplassene. Ved mistanke om ulovlig arbeid/trygdeytelser kontrolleres personene mot registrene til NAV. Samarbeidet i Buskerud/Telemark/Vestfold viser til at NAVs virkemidler som reduksjon/omgjøring av vedtak tilbake i tid, tilbakekreving, anmeldelse, stans av stønad fremover i tid og stans av tilskudd til arbeidsgivere (feks lønnstilskudd) er effektivt. Mange av stønadmottakerne som har vært undersøkt, har vært eiere/daglige ledere av virksomheter, og den umiddelbare effekten av NAVs sanksjoner er derfor at virksomheten ikke lenger kan driftes med besparelse av lønn til leder. En indirekte effekt av dette er at virksomhetens økonomi har blitt rammet.

Samarbeidet i Buskerud/Telemark/Vestfold viser til Skatteetatens fokus på arrest og utlegg i de tverretatlige sakene og at det er oppnådd gode resultater, særlig på arrest. Videre brukes sikring og analyse av elektroniske spor/ikke forhåndsvarslet kontroll gjennomgående i de sakene det er grunnlag for det. Elektronisk sporsikring har vært helt essensielt i flere av sakene for å få frem riktig faktum og har også vært direkte avgjørende for flere av sakene til andre etater.

A-krimssenter Rogaland viser til at samarbeid med bostyrere er et nyttig virkemiddel da bostyrere har verdifull informasjon. Flere av etatene har et løpende og godt samarbeid med aktive bostyrere i området. Bostyrere har kontaktet politiet for å få bistand til sikring av kjøretøy og verktøy som blir undersøkt fra boet. Etatene har kontaktet bostyrere for å varsle om virksomheter som forsøker å få huseiere/kunder til å betale utestående fordringer til dem i stedet for til boet.

Flere sentre rapporterer at politiets deltakelse og virkemidler er avgjørende for å kunne sette de kriminelle ute av stand til å fortsette sin virksomhet eller redusere kapasiteten over tid. Kontroll og tilsynsetatenes virkemidler legger ofte hindringer i veien eller gjør det "dyrt" for de kriminelle, men dette er ofte ikke nok når kriminaliteten er satt i system hvor flere aktører bruker hverandre eller gjør bruk av ulike selskapsstrukturer for kamuflere forholdene.

A-krimssenter Oslo har erfart at de har fulgt et nettverk i snart to år hvor det stadig er bytte av "hovedentreprenør". Det kan ikke gjøres rede for egne ansatte, hvor de bor, hvor de er, og om de utfører arbeid i Norge. Byggherren endrer eierstruktur under byggeperioden, ny eier overfører prosjektet til moderorganisasjon etc. Det har vært gjennomført mer enn 25 tilsyn/observasjoner på byggeplasser i Osloregionen, med stans både på grunn av mangelfull sikring og som pressmiddel for manglende oppfyllelse av pålegg, bortvisninger fra stedet, pågripelser og utvisninger fra riket og anmeldelser til og av politiet. Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune har også trukket ansvarsrett for deler av arbeidet, byggherre er ilagt tvangsmulkt, entreprenør er begjært konkurs etc.

Enkelte av tiltakene har vært effektive umiddelbart, slik som stans, bortvisning og utvisning. Videre har det vanskeliggjort ulovlig drift nederst i kontraktskjeden og minsket inntjeningen på det nivået. Det har også blitt mindre lønnsomt for byggherrer som har måttet se forsinkelser i byggeprosjektene og har måttet skaffe seg nye entreprenører m.m. For å ramme virksomhetene lengre opp i kontraktskjeden, vil det i tillegg være nødvendig med tiltak som bokettersyn og straffeforfølgelse. Etatene ser det som hensiktsmessig at de umiddelbare sanksjonene benyttes så langt de er effektive. Samtidig må etatene også bruke ressurser på å følge opp de som profiterer på kriminaliteten og bakmenn, dvs. de som tilrettelegger, og om mulig gjøre de ansvarlig for kriminelle handlinger lenger ned i kjeden. Dette er tidkrevende arbeid som ikke gir umiddelbar effekt, men er nødvendig for å redusere arbeidslivs-kriminaliteten. Klarer ikke etatene å ansvarlig gjøre de som profiterer, klarer vi ikke å stoppe deres profesjonalisering av kriminaliteten.

4.2 Samarbeid med andre myndigheter om kontroll og bruk av sanksjoner

I saker hvor etatene enten mangler egne eller har mindre effektive virkemidler, er det viktig å samarbeide med andre myndigheter for å kunne ramme useriøse og kriminelle aktører. Samarbeidet omfatter både planlegging, gjennomføring og etterarbeid med sanksjoner.

Et eksempel er felles kontroller overfor bilverksteder sammen med Statens vegvesen, brannvesen og noen ganger også plan- og bygningsetat i kommunen, der et av målene er å stenge ulovlige bilverksteder. Stengning kan først og fremst være et resultat av manglende godkjenning, dårlig brannsikkerhet og evt. brudd på kommunens byggesaksregler. I tillegg avdekker Arbeidstilsynet ofte brudd knyttet til arbeidslokalene. I flere tilfeller der el-tilsynet også har vært med, har virksomhetene fått strømmen helt eller delvis stengt. Dette er et svært effektivt virkemiddel som hemmer driften direkte, samtidig som det forebygger brann og skader på arbeidstakere.

Lokale brannvesen og el-tilsyn er sentrale samarbeidsparter opp mot kontroll av innkvartering som arbeidsgiver stiller til disposisjon. Flere kriminelle aktører plasserer arbeidstakere under dårlige, uverdige og farlige boforhold. I noen tilfeller er arbeidstakere innkvartert på steder hvor det også foregår byggearbeid. Etatene erfarer at innkvartering av arbeidstakere er en effektiv måte for aktørene å sette arbeidstakere i gjeld og dermed skape en form for lojalitet som fører til at de lettere kan utnyttes. Gjennom kontroll av innkvartering kan det også komme fram viktig informasjon som er med på å belyse virksomheter/nettverk.

Samarbeidet er også viktig for brannvesenet. Som eksempel viser Rogaland Brann og Redning til at de finner mange boliger hvor utenlandske arbeidstakere er innlosjert. Fellesnevner er mange mennesker sammen, under kummerlige forhold og med totalt fravær av brannsikkerhet. Dette utgjør høy risiko for brann og for tap av menneskeliv. De ser svært positivt på samarbeidet med a-krimssenter Rogaland. Samarbeidet har gjort brannvesenet enda mer effektivt i forhold til brannforebyggende arbeid på dette området.

Et annet eksempel er fra a-krimssenter Hordaland hvor det i 2016 ble gjennomført 34 kontroller av innkvartering sammen med andre myndigheter. Arbeidstilsynet fant avvik på samtlige bosteder, og brannvesenet avdekket at 80 % av bostedene hadde avvik tilknyttet brann-sikkerhet. El-tilsynet fant avvik på 70 % av bostedene, og på halvparten av disse ble strømmen delvis eller helt koblet fra på grunn av akutt fare for liv og helse. Det ble gitt flere pålegg om utskiftning av installerte anlegg på grunn av uforsvarlig utført installasjon foretatt av ufaglærte. Byggesaksavdelinger i ulike kommuner har også avdekket flere bosteder som ikke er forsvarlig, eller som det ikke er søkt om. Resultatene viser at etatene samlet kan gi

effektive sanksjoner mot useriøse og kriminelle aktører samtidig som brann og ulykker forebygges.

A-krimssenter Hordaland har også hatt et samarbeid med el-tilsynet knyttet til ulovlig el-arbeid i byggebransjen. Det er registrert at enkelte aktører som har, eller hevder å ha, ansvarsrett for denne type arbeid, har tilknytning til kriminelle miljøer. Med bakgrunn i dette har etatene ettergått byggeprosjekt der de har fått informasjon om at slike aktører har utført el-arbeidet. Her er det samtidig avdekket brudd på flere av etatenes ansvarsområder. Politiet har bortvist personer uten arbeidstillatelse fra landet, Skatteetaten og kemner har fulgt opp manglende innrapportering av skatt og avgifter, NAV har fulgt opp urettmessige trygdeutbetalinger, og Arbeidstilsynet har stanset virksomhetene og gitt pålegg på en rekke punkter. I tillegg har el-tilsynet fratatt ansvarsrett eller anmeldt virksomheten for manglende ansvarsrett for utførelse av denne type arbeid.

I kontroll mot serveringsbransjen er samarbeid med Mattilsynet og spesielt bevillingsmyndighetene i kommunene sentralt. Bevillingsmyndighetene har gode virkemidler som virker raskt og effektivt, og da særlig når politiet håndhever disse. Som eksempel har a-krimssenter Hordaland hatt samarbeid med andre myndigheter i oppfølging av serveringsbransjen. Mattilsynet stengte bl.a. flere virksomheter på grunn av dårlig hygiene og tilknytning til kjøttsmugling. Virksomheter ble også stengt av bevillingsmyndighetene på grunn av manglende serveringsbevilling. I tillegg har NAV fulgt opp ulike former for trygdebedrageri, Arbeidstilsynet har fulgt opp arbeidsforhold, politiet har bortvist personer uten arbeidstillatelse, og Skatteetaten og kemner har fulgt opp personallister og gebyrlagt en rekke foretak. El-tilsynet har også vært en aktiv part i oppfølging av disse virksomhetene.

Ellers viser bl.a. a-krimssenter Oslo til samarbeid med plan- og bygningsetaten i kommunen, hvor kommunen har fratatt useriøse aktørers ansvarsrett, og til samarbeid med Direktoratet for byggkvalitet i saker hvor aktørene har sentral godkjenning. A-krimssenteret har også igangsatt et samarbeid med plan- og bygningsetaten i Oslo kommune som tar sikte på å identifisere kontrollverdige objekter, samt utrede hvilke tiltak som anses hensiktsmessige. Dette arbeidet ble påbegynt i 2016 og vil fortsette inn 2017. Mer konkret vil det innebære en utredning om bruk av ulovlig arbeidskraft og/eller utenlandske uregistrerte selskaper som kan medføre bortfall av ansvarsrett og sentral godkjenning.

4.3 Forebyggings- og veiledningsaktivitet

Etatene har flere samarbeidsaktiviteter opp mot arbeids- og næringslivet. Et eksempel er fra Trondheim der bygg- og anleggsbransjen (både arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden) har etablert en egen uropatrulje som har som formål å avdekke useriøsitet i bransjen. En rekke laug/fagforeninger/privatpersoner/organisasjoner står bak finansieringen av denne ordningen. A-krimssenter Trondheim har etablert et godt samarbeid med uropatruljen, og de mottar mange tips derfra. Det vil fremover bli gjennomført faste samarbeidsmøter med patruljen.

A-krimssenter Rogaland viser til et tett samarbeid med næringsforeningen i Stavangerregionen som er svært aktiv på området arbeidslivskriminalitet. Videre gjennomføres egne kvartalsvise møter med andre myndigheter som a-krimssenteret har et samarbeid med, og partene i arbeidslivet. Møtene bidrar til et mer formalisert og forutsigbart samarbeid om innsatsen mot arbeidslivskriminalitet. Det er også inngått samarbeid med Rogaland fylkeskommune angående informasjon om regelverk og arbeidslivskriminalitet, samt kontroller av deres byggeprosjekter. Videre har Arbeidstilsynet samarbeid med kommuner og Rogaland

fylkeskommune angående kontroll i forbindelse med offentlige innkjøp. Politiet har deltatt i samarbeidet med fylkeskommunen.

Gjennom arbeidet i a-krimssenter Rogaland har Arbeidstilsynet og politiet hatt samtaler med flere arbeidstakere og virksomheter for å motivere disse til å innrette seg etter gjeldende regelverk. Arbeidstilsynet har spesielt hatt et fokus på å komme i dialog med større eller mindre grupper av utenlandske arbeidstakere hvor formålet er informasjon og veiledning om det norske arbeidsmiljøregelverket. Etaten ønsker gjennom dette å sette arbeidstakerne i stand til å ivareta egen arbeidssituasjon på best mulig måte. Inspektørene har jobbet aktivt ute på kontroller med å komme i god dialog med arbeidstakerne, etablere tillit og invitere arbeidstakerne til a-krimssenteret for samtale. Flere grupper av arbeidstakere har respondert positivt på dette og har oppsøkt senteret for veiledningsmøter i etterkant av kontroller. Halvparten av møtene er gjennomført i samarbeid med de andre etatene i a-krimssenteret. Det er gode tilbakemeldinger på denne aktiviteten. Dette viser også at målet med innsatsen er å stoppe bakmenn/kriminelle aktører samtidig som arbeidstakerne gjøres kjent med sine rettigheter og plikter.

A-krimssenter Rogaland har også prøvd ut ”motivasjonsmøter” med større virksomheter som har til dels uoversiktlige knytninger til underleverandører. Målet har vært å få hovedleverandør til å bli mer oppmerksom på hva underleverandør holder på med, samt hvilket ansvar de har for å følge opp. I tillegg gjennomføres kontroller.

A-krimssenter Hordaland har et godt samarbeid med Bergen næringsråd. Blant annet ble det i samarbeid arrangert et åpent a-krimseminar i mars 2016 der ulike næringsorganisasjoner deltok i tillegg til andre aktuelle aktører. Det er også etablert et tipssamarbeid med Bergen næringsråd.

A-krimssenter Trondheim viser til at det har vært flere typer samarbeid med de største hovedentreprenørene om blant annet påseplikt og leverandørkontrakter, samt møter om offentlige innkjøp (kommuner og fylkeskommuner) og møte med sykehusbygg (som bygger og har budsjett for ca. 12 mrd.).

A-krimssenter Oslo har hatt mange møter med store entreprenører og byggherrer og med plan- og bygningsetaten i Oslo kommune med sikte på samarbeid om konkrete saker, men også på et mer strategisk nivå.

Det er i tillegg inngått flere samarbeidsavtaler mellom Skatt Øst og store offentlige innkjøpere/byggherrer, i tillegg til Oslo kommune hvor hensikten er at virksomhetenes internkontroll skal sikre at useriøse aktører ikke gis adgang på arbeidsplasser. Avtalene omfatter innkjøp for mange milliarder og alle leverandører som skal levere innenfor de bransjene avtalene omfatter (p.t. bygg- og anlegg og renhold). Avtalene omfatter både informasjonsutveksling i forkant av kontraktsinngåelser, og oppfølging av løpende byggeprosjekter/leverandører. Resultatet for 2016 viser at bare som følge av avtalen med Oslo kommune, rettet 62 leverandører opp restansene til Skatteetaten før det ble inngått kontrakter, og 28 leverandører ble avvist som følge av opplysninger fra Skatteetaten.

Både medarbeidere og ledere knyttet til a-krimssentrene og andre samarbeidsarenaer har bidratt på en rekke ulike møter/seminarer/konferanser i regi av ulike organisasjoner (bl.a. partene og bransjeorganisasjoner), andre offentlige etater og store private aktører i næringslivet for å spre kunnskap om arbeidet mot arbeidslivskriminalitet. Målet er å få flere til å spille på lag og minske handlingsrommet til de useriøse.

I Bergen, Stavanger og i Østlandsområdet har NAV Kontroll hatt flere møter med lokale NAV-kontor, for å informere om a-krimsentrene og hvor det har vært fokus på hvordan forebygge arbeidslivsskriminalitet.

Tett på Trondheim er et samarbeidstiltak mellom Skatteetaten, Trondheim kommune og Arbeidstilsynet hvor ansatte hos Skatteetaten frem til sommeren 2017 skal ringe ca 5000 personer som enten kjøper seg bolig eller har søkt om byggetillatelse i Trondheim. Dette gjøres for å orientere om hvordan de skal handle seriøs arbeidskraft dersom de skal pusse opp/rehabiliterer eiendom. Målet er å redusere etterspørselen etter useriøs arbeidskraft i byggenæringen og få de til å handle «hvitt». Pilotundersøkelsen i 2016 viser positive tilbakemeldinger på prosjektet.

Synlighet i media er viktig som et forebyggende virkemiddel. A-krimsentrene viser til at de har vært godt synlig i media og har fått til flere planlagte medietiltak. Dette har gitt gode muligheter for å få frem budskapet på en hensiktsmessig måte, og at befolkningen skal oppleve økt oppdagelsesrisiko. Det har vært flere medieoppslag som har hatt som mål å informere om arbeidslivsskriminalitet og påvirke kunder til å benytte seriøse aktører.

5. Resultater og effekter av samarbeidet

5.1 Samlede effekter – eksempler fra a-krimsentrene

I tillegg til eksempler som er beskrevet i pkt. 4, beskrives under noen flere eksempler.

Steinleggere

A-krimssenter Hordaland startet i 2014 en innsats mot omreisende håndverkere/steinleggere. I 2015 ble det rettet mistanke om at det ble begått arbeidslivsskriminalitet av et konkret selskap. Politiet igangsatte etterforskning som avdekket svart virksomhet med flere millioner kroner i omsetning. Selskapet ble tappet for midler ved store kontantuttak og overføring til utlandet. Det ble ikke betalt inn skatter og avgifter til tross for at selskapet tilsynelatende drev lovlig virksomhet, herunder var MVA-registrert og ga MVA-spesifiserte fakturaer til sine kunder. Etterforskningen avslørte også et system hvor personer var registrert i roller de reelt ikke hadde. Den reelle ledelsen av selskapet var britisk, mens arbeidskraften i all hovedsak var fra Øst-Europa. Dom i saken ble avsagt i november 2016, og bakmannen ble dømt til fengsel i 1 år og 7 måneder, samt inndragning på nærmere 2 millioner kroner. Saken har vært prioritert av politiet, og det har vært et utstrakt samarbeid med de andre etatene. Samarbeid mellom etatene er svært viktig for å oppnå gode resultater i denne type saker. I dommen uttaler retten at det er handlingens samfunnsskadelige karakter som er det sentrale ved straffutmålingen, og at straffen må settes så høyt at det avskrekker andre fra tilsvarende lovbrudd.

A-krimssenter Hordaland mener at effekten av arbeidet som er gjort i steinleggersaken er stor, og at ryktet sprer seg fort i dette miljøet. A-krimssenter Rogaland viser også til at de fikk stanset etablering av et miljø av "travellers" i starten av 2016, der aktørene ble knyttet til økonomisk kriminalitet innen bygg, samt tyverier. Alle aktuelle ble utvist fra Norge. Media ble også brukt i dette tilfellet.

Steinleggere/travellers som har utført arbeid uten å følge gjeldende regelverk, har vært en utfordring som etatene rundt om i landet i flere år har hatt et samarbeid mot. Innsatsen og samarbeidet kan se ut til å ha gitt resultater da det i liten grad har vært rapportert om observasjoner av steinleggere i 2016.

Byggebransjen

A-krimssenter Oslo har siden oppstart hatt hovedfokus på bygg og anlegg - proffmarkedet. Foreløpig evaluering viser at etatene lykkes bedre med å bremse nettverk enn å stanse dem fullstendig. Ut fra rapportering på enkelttiltak er det vanskelig å se hvilke effekter de ulike tiltakene har mot et nettverk. Enkelte av sakene er såpass komplekse at umiddelbar effekt heller ikke kan påregnes. Flere av de sakene som a-krimssenteret jobbet frem i 2015, begynner imidlertid nå å gi tellende resultater gjennom bl.a. fratakelse av utbytte fra de kriminelle handlingene og identifiserte nettverk som er levert linjen til behandling i form av etterberegninger, anmeldelse og ansvarliggjøring lenger opp i kontraktsskjeden.

A-krimssenter Hordaland viser til at de innen bygg generelt ser lavere grad av åpenbart useriøse virksomheter. Det antas at etatene sin oppfølging har ført til en større grad av etterlevelse av krav for å drive virksomhet. Samtidig er det klare tegn på at etter den økte oppmerksomheten rundt arbeidslivskriminalitet, profesjonaliserer de kriminelle virksomhetene seg i større grad for å unngå oppfølging fra myndighetene og for lettere å kunne selge sine tjenester til forbrukere. Det er også en observasjon at det er blitt en større andel av useriøse virksomheter som har aktivitet utenfor tettbygde strøk. Etatene har derfor i samarbeid med lokale myndigheter, gjennomført gjentatte systematiske kontroller med konkrete miljø og i de områder/kommuner der disse virksomhetene er. Her ser etatene at arbeidet har hatt en effekt overfor aktuelle kriminelle virksomheter/miljø.

A-krimssenter Agder rapporterer at enkelte virksomheter, særlig innen bygg, tidligere leide inn arbeidskraft fra utlandet. Etter etableringen av a-krimssenteret ser etatene synlige resultater ved at virksomheter endrer ansettelsesstruktur. I kontrollene har Arbeidstilsynet særlig vektlagt arbeidskontrakter, timelønn, HMS-kort og innkvartering. Virksomhetene reansetter nå i større grad de tidligere innleide arbeiderne i egen norsk virksomhet. På den måten får arbeidstakerne mer ordnede arbeidsforhold.

Det vises til tidligere omtale av aksjonen som a-krimssenter Rogaland gjennomførte høsten 2016, se pkt. 3.1. Gjennom kontroller i privatmarkedet bygg ble det avdekket kunder som mest sannsynlig har betalt kontant for "svart arbeid". Hovedutfordringen er påstand om egeninnsats og at de virksomhetene/ansatte som befinner seg på byggeplassen, kun har utført en liten andel av arbeidet. Politiet og Skatteetaten arbeider nå i ettertid med å avklare faktum. Det legges til grunn at handlingsrommet til kriminelle virksomheter gjennom dette vil bli redusert, og at kunder vegrer seg for å inngå avtale om svart arbeid når slike saker avdekkes og får konsekvenser. I tillegg vurderer etatene at skattemoralen øker.

I forbindelse med årsrapporten for 2016 har a-krimssenter Trondheim gjort en undersøkelse via bransjens uropatrulje (se omtale under pkt. 4.3), som igjen representerer den samlede bygge- og anleggsbransjen i Trondheim. Hensikten var å få en uformell og enkel tilbakemelding fra bransjen om effekter av a-krimssamarbeidet. Inntrykket fra bransjen er at samarbeidet har hatt en effekt, og de ser resultater i form av konkrete saker. Bransjen har opplevd en bedring i konkurransesituasjonen, spesielt utover høsten 2016. Det ble også pekt på flere forslag til tiltak som kan forsterke innsatsen fra etatene ytterligere, bl.a. økt bruk av anmeldelser og konkursskarantener mot «verstingene». I tillegg må etatene aksjonere raskere ved tips og i større grad gjennomføre forebyggende informasjonsarbeid overfor rådgivere, byggherrer og entreprenører.

Serveringsbransjen

A-krim Hordaland har hatt innsats mot serveringsbransjen både i 2015 og 2016. Her har etatene avdekket en lik eller lignende ulovlig aktivitet fra mange ulike aktører innen et

segment av bransjen. Arbeidstakere har ikke mottatt lønn fra virksomheten, men har ofte hatt inntekt fra ulike trygdeordninger. I tillegg har det konsekvent vært avdekket brudd på arbeidsmiljøloven og en rekke funn av ulovlig arbeidskraft. Arbeidstakerne er blitt flyttet mellom ulike virksomheter på ulike adresser, eller dukket opp i det nye foretaket når det gamle foretaket er lagt ned/konkurs. Den som er oppgitt som daglig leder i Brønnøysundregisteret, har ofte hatt liten eller ingen kunnskap om virksomhetens drift.

Etatene ser at oppfølgingen har hatt en positiv effekt på dette segmentet, og at etterlevelse har økt. Samtidig er det fortsatt flere aktører som ikke ønsker å innrette seg og tilpasse seg gjeldende regelverk. Disse har likevel i stor grad fått redusert sin kapasitet på bakgrunn av etatenes oppfølging. Det er aktuelle aktører som har valgt å flytte sin virksomhet ut fra Bergen og omegn. Serveringsbransjen er en bransje med flyktige foretak, lave lønninger og kontantomsetning, noe som medfører relativt lav andel avdekkede beløp. Det er enkelt å starte opp og skaffe arbeidskraft, og etatene ser derfor at det er nødvendig å være synlig for å hindre at den kriminelle aktiviten skal reetableres.

Enkeltpersonforetak

Etatene erfarer at arbeidslivskriminalitet ofte utøves gjennom etablering av enkeltpersonforetak, se nærmere omtale under pkt. 6. Som eksempel har a-krimssenter Trondheim jobbet med et nettverk bestående av 24 enkeltpersonforetak hvor ett av disse i realiteten var arbeidsgiver. Foretakene fikk mange oppdrag hvor de antatt seriøse ble utkonkurrert på pris. Dette var mulig fordi det ikke er krav om minstelønn når betaling og fakturering skjer mellom enkeltpersonforetak, og reell arbeidsgiver har derfor kunnet hyre inn andre enkeltpersonforetak og ”avlønne” disse dårligere enn minstetariffen. A-krimssenteret gjennomførte en aksjon for å avklare om virksomhetene i realiteten var arbeidstakere. Etter aksjonen ga Arbeidstilsynet pålegg om å opprette arbeidsavtaler med de arbeiderne reell arbeidsgiver benyttet som enkeltpersonforetak. Dette ble begrunnet i at det var han som skaffet oppdrag, inngikk kontrakter med oppdragsgivere og andre virksomheter, instruerte og ledet arbeiderne, skaffet til veie materialer og arbeidsutstyr og sto for fakturering. Pålegget ble fulgt opp med tvangsmulkt og til slutt gjennomført. Det er nå opprettet et AS som igjen har ansatt arbeiderne, og enkeltpersonforetakene er slettet. Det ble samtidig foretatt egenretting gjennom innsendelse av nye oppgaver for 2016 (lønn + arbeidsgiveravgift). Dermed er arbeidstakerne sikret allmenngjort lønn, har krav på sosiale ytelser, forsikringer og trygdeordninger, samtidig som det innberettes riktig type inntekt (herunder lønn), merverdiavgift og arbeidsgiveravgift.

Bruk av media og informasjon

A-krimssenter Rogaland viser til at de i 2016 har brukt media mer aktivt enn tidligere og på den måten bidratt til å få ut budskapet om kriminalitet i arbeidsmarkedet, særlig innen bygg. Samtidig med dette har etatene tatt kontakt med kunder som har benyttet tjenester fra virksomheter som har vist seg å være kriminelle, og kunder som etatene har hatt opplysninger om skal etablere mulige prosjekter med bruk av kriminelle aktører. Målet har vært å bevisstgjøre kundene og forebygge straffbare handlinger. Dette har bidratt til at flere kriminelle virksomheter nå har store problemer med å få oppdrag i området.

A-krimssenter Agder viser også til at de har oppsøkt oppdragsgivere som har benyttet virksomheter som arbeider i gråsonen, eller som har blitt avslørt som en kriminell virksomhet. Det er da gitt veiledning om arbeidslivs-kriminalitet og konsekvensene ved bruk av svart arbeid. Det er også informert om a-krimssenterets arbeid. Formålet har vært å redusere etterspørselen etter tjenester i grå/straffbar sone. Reduseres etterspørselen etter slike tjenester/virksomheter, vil forhåpentligvis også etableringen av slike virksomheter avta.

Resultat fra aksjoner

Buskerud, Telemark og Vestfold viser til at de har hatt tre større felles aksjoner i 2016 der alle etatene deltok. To av aksjonene var mot bygg, mens den siste var mot bilpleie/bilverksteder og frisører/skjønnhetspleie. Felles aksjoner har, i tillegg til informasjonsinnhenting og avdekking, påvirkning på etterlevelsen ved at næringsdrivende som har hatt besøk under aksjoner, reagerer. Et målbart antall registrerer seg, begynner å sende inn oppgaver og registrerer sine ansatte. Fra fellesaksjonen i mai er det målt noen oppnådde etterlevelseseffekter pr tredje kvartal 2016 - 30 næringsdrivende er kommet over i grønt løp ved registrering/oppgaver og/eller betaling. Av 35 mill i forfalte krav hos næringsdrivende som ble besøkt under aksjonen, er det i ettertid innbetalt 11,6 mill, hvorav mestepart i skatt. Hoveddelen antas å være en direkte følge av at etatene var ute.

Prosjektet «Tidlig ute»

Dette prosjektet er initiert og ledet av Skatteetaten i Stavanger, og målgruppen er virksomheter som ikke etterlever sine forpliktelser mht. regnskapsførsel og innlevering av MVA-oppgaver. Hovedfokus i prosjektet er å skape god dialog med skattepliktige, men varsel om bokføringspålegg og ileggelse av tvangsmulkt brukes som virkemiddel ved manglende effekt av dialog. Skattepliktige som ikke etterlever, blir oppsøkt hjemme av Skatteetaten og politiet og risikerer pålegg om stans av byggevirksomheten for å forebygge straffbare forhold. Som følge av prosjektet var det i utvalgsgruppen november 2016, 37 virksomheter som ikke leverte omsetningsoppgaver innen fristen, mot 95 året før.

Skatteetaten sparer ressurser knyttet til skjønnsfastsettelse, innkreving etc., og fokus på etterlevelse av regnskapsregelverket fører til enklere og bedre bobehandling ved konkurs. I tillegg vil færre saker tilflyte politiet som straffesaker pga. manglende bokføring og innlevering av MVA-oppgaver.

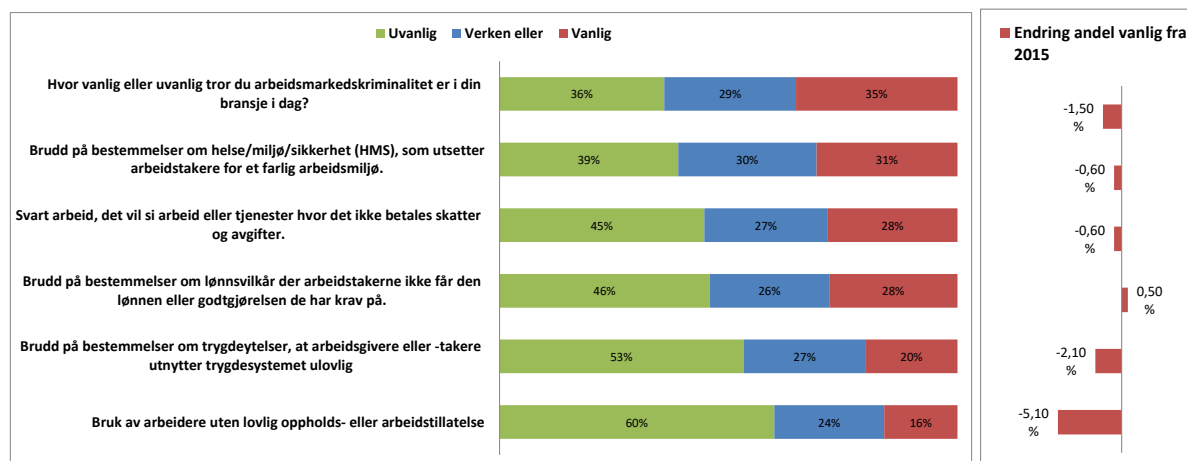
Klarer vi å redusere arbeidslivskriminalitet?

En vesentlig del av innsatsen fra etatene har de siste årene vært rettet mot bygg og anlegg - proffmarkedet. Skatteetaten har derfor utarbeidet en spørreundersøkelse for denne målgruppen, som er tenkt gjennomført årlig og hvor regelbruddene det spørres om er ment å gjenspeile viktige forhold i definisjonen på arbeidslivskriminalitet. Sammen med andre undersøkelser og analyser vil den kunne gi et bilde av utviklingen av arbeidslivskriminalitet.

Spørreundersøkelsen ble gjennomført høsten 2015, som en nullpunkts måling og i 2016 for å kartlegge endringene i bransjens egen oppfatning av arbeidslivskriminalitet.

Figur 1 viser hvor høy andel av respondentene i 2016 som mener arbeidslivskriminalitet er vanlig eller uvanlig i bygg- og anleggsbransjen.

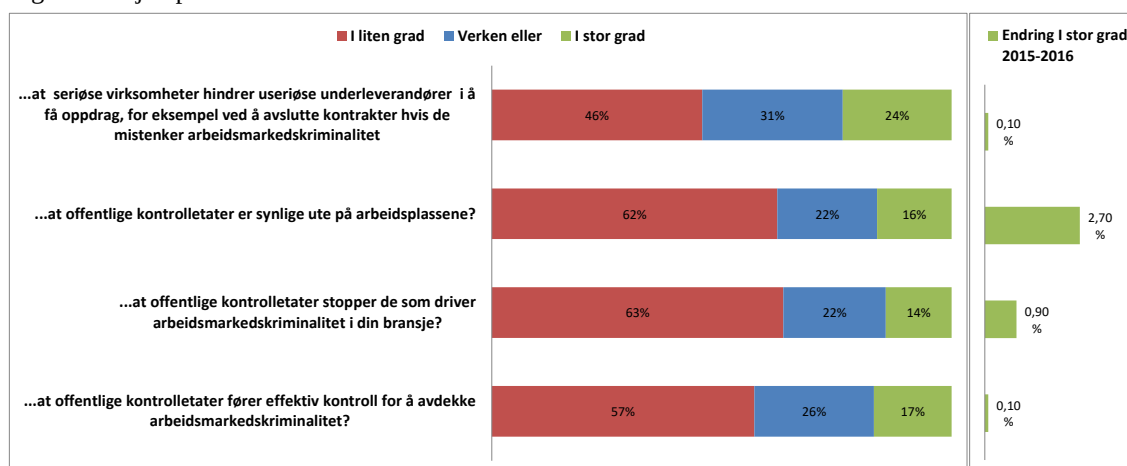
Figur 1 Omfang av arbeidslivskriminalitet

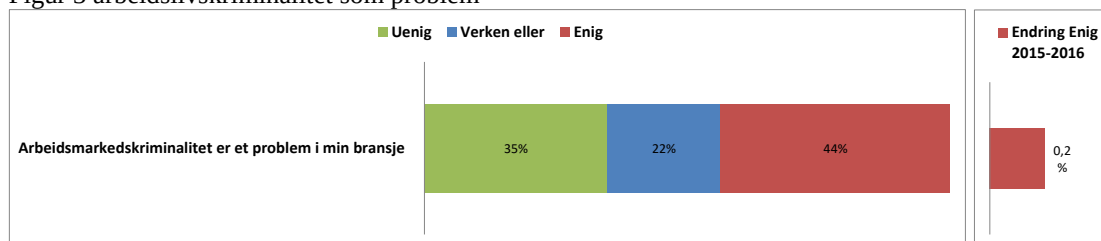
Resultatet i figur 1 viser at det er små endringer i hvordan bransjen oppfatter omfanget av forskjellige regelbrudd knyttet til arbeidslivskriminalitet. Det er imidlertid en signifikant nedgang på 5 prosentpoeng i antall respondenter som tror det er vanlig å bruke arbeidere uten lovlig oppholds- og arbeidstillatelse.

Figur 2 viser endring i andelen som mener at seriøse virksomheter eller kontrolletatene i stor grad bidrar til å redusere arbeidslivskriminalitet i bygg og anlegg. Til tross for en positiv utvikling i andelen, er heller ikke disse resultatene signifikant forskjellig fra året før. Ser en dette i sammenheng med en svak økning i andelen som svarer at arbeidslivskriminalitet blir oppfattet som et problem i bransjen, jf. figur 3, er det ikke et tilstrekkelig grunnlag for å konkludere med at arbeidslivskriminaliteten har endret seg fra 2015 til 2016.

Figur 2 Bekjempelse av arbeidslivskriminalitet

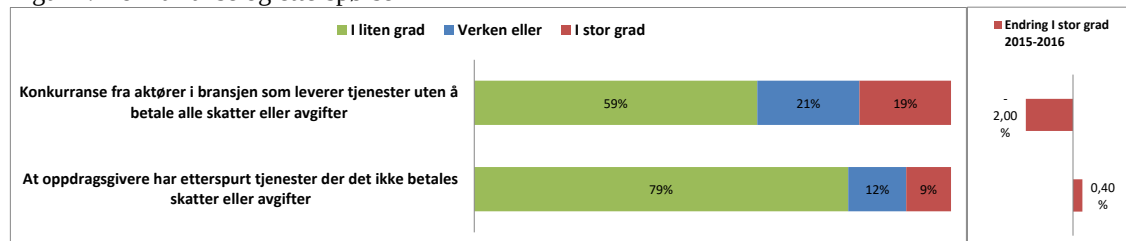

Figur 3 arbeidslivskriminalitet som problem

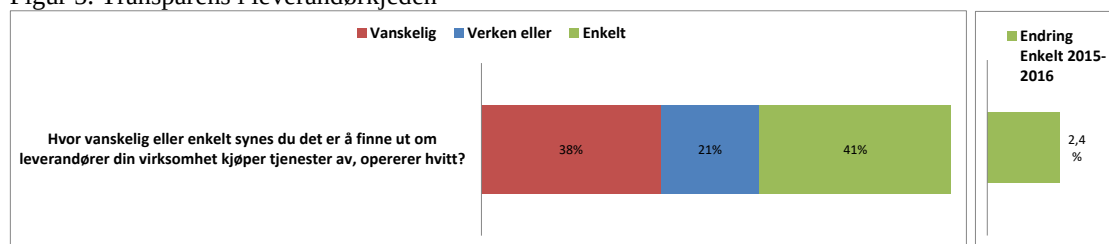

Når det gjelder hvilke problemer arbeidslivskriminalitet anses å skape i markedet, figur 4, er det små endringer, og ingen av disse er signifikante sammenlignet med 2015. Dette gjelder også resultatene i figur 5 som viser at det en økning i andelen som oppgir at det er enkelt å finne ut om leverandører opererer hvitt i 2016.

Figur 4. Konkurransen og etterspørsel

Figur 5. Transparens i leverandørkjeden

Konklusjonen fra andre runde med denne undersøkelsen er at resultatene i utstrakt grad bekrefter resultatene fra 2015. Det er likevel verdt å merke seg at samtlige resultater, med tre unntak, går i positiv retning. Når undersøkelsen har blitt utført i flere tidsperioder, vil det være mulig å vise utviklingen i disse temaene over et lengre tidsperspektiv, og det vil være mulig å analysere faktorer som påvirker utviklingen. Dette vil kunne gi etatene økt kunnskap om hvorvidt utviklingen går i ønsket retning og hva en eventuell utvikling kan skyldes. Skatteetaten tar sikte på i 2017 å gjennomføre en ny runde med spørreundersøkelsen.

5.2 Noen tallfestede resultater – samlet for alle a-krimsentrene og andre etablerte samarbeidsarenaer

Resultatene viser stor tverretattlig aktivitet, og det er mange personer og virksomheter som er kontrollert opp mot etatenes fagområder. Tabellen under viser noen samlede tall for hhv 2015 og 2016. Tallene for 2015 er bygget på resultater fra de tre første a-krimsentrene. Tallene for 2016 bygger på resultater fra de fem a-krimsentrene samt fra fire andre steder i landet der etatene har etablerte samarbeidsarenaer. De to nye a-krimsentrene ikke vært operative i hele 2016.

Det vil være usikkerhet knyttet til tallene da de i hovedsak baserer seg på manuell telling/registrering.

Tabell - Resultater fra a-krimssamarbeidet 2015 og 2016

	2015	2016
Aksjoner ¹	12	100
Virksomheter kontrollert	Ca 1 500	Ca 3 200
Arbeidsplasser/byggeplasser kontrollert	Ca 1 200	Ca 2 300
Personer kontrollert	5 700	Ca 6 400
Antall løpende utebesøk som ikke er del av kontroller ²	567	Ca 2 500
Bortvisning, jf. politiloven	80	93
Bort- eller utvisning, jf. utlendingsloven	107	165
Endringer i stønadsforhold		50
Vedtak om stans ved overhengende fare eller som pressmiddel ³ (Arbeidstilsynet)		352
Vedtak om tvangsmulkt ³ (Arbeidstilsynet)		92
Avdekkingskontroller (Skatteetaten og kemneren)		374
Beløp sikret gjennom arrest og utlegg		Ca. 55 millioner
Beløp sikret gjennom beslag og inndragning		Ca 3,6 millioner
Antall medieoppslag		Ca 420

Noen kommentarer til tabellen:

1. Med aksjoner menes en planlagt og styrt innsats av et større omfang.
2. Med løpende utebesøk menes kontroller/tilsyn, evt. observasjoner som ikke er del av aksjoner. Disse kan være gjennomført av en eller flere etater sammen.
3. Antall vedtak om stans og tvangsmulkt fra Arbeidstilsynet omfatter hele etatens aktivitet mot arbeidslivskriminalitet. Hoveddelen er imidlertid gjort som del av samarbeidet i de fem a-krimsentrene og de andre etablerte samarbeidsarenaene.

I tillegg til tabellen kan følgende resultater trekkes frem for 2016:

1. I tillegg til beløp sikret gjennom beslag og inndragning kan det være betydelige verdier som er inndratt i straffesaker som følge av arbeidslivskriminalitet, uten at det inngår her.
2. Etatene har også forsøkt å rapportere på antall nettverk/saker som de gjennom samarbeidet mener å ha identifisert (254 nettverk/saker). Dette kan være saker det fortsatt jobbes med, enten i a-krimsentrene eller at de er overført til linjen for videre oppfølging.

Videre er det forsøkt å rapportere på antall aktører som er satt ute av stand til å fortsette sin virksomhet eller fått sin kapasitet redusert (94 aktører).

Begge rapporteringsparameterne er et forsøk på å si noe mer kvalitativt om arbeidet og er trolig rapportert litt forskjellig fra hvert a-krimssenter, bla på grunn av ulikt omfang på trusselbildet og hva a-krimssentrene legger i begrepene. Som eksempel ligger det i tallet 94, ingen aktører fra a-krimssenter Oslo, selv om de har identifisert 11 nettverk med 70 underliggende saker og sendt 6 nettverk med 60 underliggende saker til linjen for videre oppfølging. I tallet 94 aktører ligger det for eksempel fra a-krimssenter Hordaland 10 aktører som er satt ute av stand til å drive virksomhet i Norge. I tillegg viser senteret til at de har redusert kapasiteten til ytterligere 95 aktører. Andre har ikke foretatt tilsvarende skille, og det er derfor valgt å ikke ta med sistnevnte i totalsummen.

5.3 Noen tallfestede resultater fra den enkelte etat

Arbeidstilsynet

Et av Arbeidstilsynets strategiske områder er å bekjempe sosial dumping og kriminalitet i arbeidslivet. Det skal vi gjøre ved å være pådriver for felles innsats, bekjempe kriminelle aktører, bekjempe sosial dumping og engasjere medspillere.

Arbeidstilsynet har i 2016 gjennomført 1547 tilsyn der arbeidslivskriminalitet har vært tema. Tilsynene er i hovedsak gjennomført som del av etatssamarbeidet ved de fem a-krimssentrene og andre etablerte samarbeidsarenaer. De fleste tilsynene er innen bygg og anlegg (974 tilsyn), men det er også en andel tilsyn i varehandel inkl. reparasjon av motorvogner (184), overnatting og servering (65) og arbeidskrafttjenester (101). 50 % av tilsynene er i virksomheter registrert med 1-20 ansatte, mens 25 % er i enkeltpersonforetak. Dette bygger opp under trenden etatene ser med økende registrering av enkeltpersonforetak.

Det er gitt reaksjoner i 63 % av tilsynene. Disse er fulgt opp med vedtak om stans som pressmiddel i 261 tilsyn og vedtak om tvangsmulkt som pressmiddel i 102 tilsyn (vil kunne øke noe). Det er også gitt vedtak om stans ved overhengende fare i 97 tilsyn. Videre er det gitt 3 vedtak om overtredelsesgebyr knyttet til tilsyn der arbeidslivskriminalitet har vært tema. Overtredelsesgebyr er fortsatt et nytt virkemiddel for Arbeidstilsynet. Det har vært en jevn økning i antall vedtak om overtredelsesgebyr siden oppstarten i 2014, selv om det foreløpig brukes i begrenset grad i etatens aktivitet mot arbeidslivskriminalitet. Totalt har Arbeidstilsynet i 2016 gitt 63 overtredelsesgebyr.

Arbeidstilsynet har i 2016 gitt totalt 107 anmeldelser til politiet. I tillegg er det gitt 156 tilrådninger om en sak bør straffeforfølges, i saker som politiet etterforsker.

NAV

NAV har deltatt i arbeidet i a-krimssentrene i henhold til forutsetningene i de lokale samarbeidsplanene. Oppfølging av funn fra kontroller og påfølgende utredning av saker krever tid. Opplysninger må innhentes fra mange kilder og kan ikke bygge på funn fra utekontroller alene. Behandlingen av ytelsessakene må normalt gjennom mange trinn før de blir endelig avgjort og før det er mulig å ta stilling til om de kan anmeldes til politiet. Derfor vil resultatene av det arbeidet som gjøres i a-krimssentrene først synes relativt lang tid etter at avdekkingen har skjedd. Saker som behandles av domstolen, avgjøres først 2-3 år etter at de er avdekket.

NAV skal måle om det skjer endring i stønadsforhold i form av reduksjoner eller opphør. Videre måles antall anmeldelser til politiet og antall rettslige reaksjoner. De samlede

resultatene fra de fem a-krimsentrene og fra fire andre steder i landet der etatene har etablerte samarbeidsarenaer, er:

- 50 endringer av ytelsesforhold (reduksjoner/opphør/avslag av ytelse)
- 22 anmeldelser
- 2 dommer med ubetinget fengsel og 1 henleggelse

Politiet

A-krimsentrene er en del av politiets samlede innsats mot arbeidslivskriminalitet. Politiet deltar i arbeidet i sentrene i henhold til forutsetningene for det tverretatlige samarbeidet, herunder på de kontroller som gjennomføres. Ut over de tjenestemenn som er avsatt til sentrene, benytter politiet seg også av ressurser i stedlige politidistrikt til å etterforske og iredteføre saker som kommer opp i kjølvannet av sentrenes aktivitet. Distriktene kan imidlertid også ha etterforsket saker som ikke har sprunget direkte ut av samarbeidet i sentrene. Politiet har for øvrig et aktivt tverretatlig samarbeid for bekjempelse av arbeidslivskriminalitet også i de distriktene som ikke har etablerte a-krimsentre.

Slik politiets driftsstatistikk er bygget opp pr. i dag, er det ikke mulig å skille ut konkrete straffesaker som kan knyttes direkte til a-krimssamarbeidet. Typiske straffesaker som kan oppstå gjennom en kontroll, kan være brudd på arbeidsmiljøloven samt økonomiske lovbrudd. Videre kan det avdekkes forhold som kan gi grunnlag for å opprette bort- og utvisningssaker.

Skatteetaten

Skatteetatens mål om å redusere arbeidslivskriminaliteten er forankret i etatens virksomhetsstrategi. For å innfri ambisjonene og legge et grunnlag for innsats i et lengre perspektiv enn 2015-2017, har Skatteetaten valgt å målrette innsatsen mot hovedaktørene i tre løp. Etaten skal:

- stoppe kriminelle bakmenn og uttaksledd
- mobilisere seriøse aktører til å velge bort useriøse og redusere de kriminelles muligheter til oppdrag
- sette utenlandske arbeidstakere og enkeltpersonforetak i stand til å vareta sine rettigheter og plikter

I 2015 fikk Skatteetaten egne koder for ressursregistrering av innsatsen mot arbeidslivskriminalitet. Det samme ble gjort vedrørende detaljert kontrollart for resultatregistrering i MVA-registeret. Registreringen viser at det i 2016 ble brukt ca 280 årsverk på innsatsen mot arbeidslivskriminalitet, mot 151 årsverk i 2015. Sammen med kemneren er det gjennomført følgende avdekkingskontroller, vedtak og etterberegninger i 2016, som driftsenhetene har kodet med tilknytning til arbeidslivskriminalitet:

A-krim proff 1.1.2016 - 31.12.2016	Sum SKO	Sum SKE	Totalt
Forslag	SKO	SKE	Totalt
Antall saker	507	801	1 308
Antall personrapporter	285	164	449
Fastsatt avgift	1 452 446	96 268 224	97 720 670
Fastsatt totalt (avg+renter)	2 051 766	137 005 953	139 057 719
Fastsatt inntekt	45 849 212	371 684 867	417 534 079
Fastsatt personinntekt	38 269 169	148 013 073	186 282 242
Fastsatt summarisk fellesoppgjør		73 421 623	73 421 623
Fastsatt periodisert inntekt		0	0
Fastsatt formue	0	1 684 345	1 684 345
Fastsatt arbeidsgiveravgift	17 696 480	101 463 157	119 159 637

- Videre er det gjort store etterberegninger på MVA etter oppgavekontroll, og 279 virksomheter er nektet registrert fordi virksomhetsavklaring har avdekket at de ikke driver næring, opererer som uttaksledd, har falsk ID etc. Mye av dette er avdekket etter informasjon fra a-krimsentrene og SUA.
- Det har vært anvendt tilleggsskatt i 343 av vedtakene og tilleggsavgift i 194.
- Det er anmeldt 113 saker, og det er tatt arrest i kr 25.486.726 og utlegg i kr 15.925.380
- Ca. 40 store utbyggingsprosjekter innen bygg og anlegg er fulgt opp gjennom bistand til internkontroll, informasjonsdeling fra etatens registrer etter fullmakt, om underleverandører, uanmeldte kontroller etc.

6. Trusler og trender knyttet til arbeidslivskriminalitet

Både i a-krimsentrene og etablerte samarbeidsarenaer andre steder i landet, er etatene mye ute i markedet. Hva etatene observerer og har beskrevet i sine årsrapporter gir en god indikasjon på noen utviklingstrekk.

Arbeidslivskriminalitet har i stor utstrekning vært avdekket på arbeidsplasser knyttet til bygg- og anleggsbransjen, samt på arbeidsplasser knyttet til bransjer hvor krav til utdanning og formelle kvalifikasjoner er lav. Det rapporteres om at tjenesteytende bransjer i langt større grad trues og at bruk av utenlandske bemanningsforetak utgjør et risikoområde.

Generelt ser etatene at kriminelle aktører forsøker å være i forkant når det gjelder utvikling av metoder for å unngå kontroll og sanksjoner. Det er stadig flere som tilpasser seg myndighetenes ulike formkrav ved hjelp av uriktige opplysninger og forfalsket eller fiktiv dokumentasjon. Videre rapporteres det om at utenlandske kriminelle virksomheter i økende grad knytter til seg profesjonelle medhjelpere, for eksempel advokater, regnskapsførere, konsulenter etc. Disse bistår virksomhetene både med å få størst mulig profitt og med å unngå oppfølging fra myndighetene. Dette utgjør en utfordring for etatene da medhjelperne bidrar til å skjule spor og trenere saker.

Etatene opplever de kriminelle aktørene som tilpasningsdyktige. Blant annet flyttes aktiviteter til bransjer hvor de tror det er tilgang til offentlige midler, men lavere oppdagelsesrisiko. Det finnes eksempel på aktører som tidligere har drevet straffbar virksomhet innen malerbransjen og som har hatt mye kontroll fra etatene, nå har flyttet aktiviteten til helse- og omsorgssektoren, med økt risiko for fiktiv fakturering og misbruk av NAV-stønader der.

Etatene viser til en trend hvor bakmenn (de som organiserer aktivitet), både norske og utenlandske, styrer arbeidskraften mot registrering av enkeltpersonforetak for å omgå regelverket vedrørende allmenngjøring av lønn. Ved at de ikke ansetter egen arbeidskraft kan de også fraskrive seg arbeidsgiveransvaret, samt unngå arbeidsgiveravgift, feriepenger, forskuddstrekk etc. Ofte kjenner ikke arbeidstakerne til at de er blitt registrert som enkeltpersonforetak, da de har signert papirer uten å forstå innholdet.

Etatene observerer at flere virksomheter kombinerer reell og hvit virksomhet med fiktive kostnader og uoppgitte inntekter. For å unngå å bli kontrollert rapporteres kun deler av inntekt fra oppdraget til Skatteetaten. Dette reduserer risikoen for å bli oppdaget og vanskeliggjør bevissituasjonen.

For øvrig avdekkes det bruk av fiktive fakturaer for å sikre og muliggjøre urettmessige fradrag for kostnader og inngående merverdiavgift, med mulig påfølgende restitusjonsutbetaling, hvitvasking og svart avlønning. Videre avdekkes fiktive enkeltpersonforetak som er opprettet for å sikre seg selv og andre grunnlag for opphold i Norge, og fiktive ansettelsesforhold og bevisst forhøyede lønnsinnberetninger for å heve stønad på falskt grunnlag.

Gjennom konkursbehandling har etatene blitt oppmerksom på konkursskriminalitet og bedragerier ved bruk av stråmenn, dvs. personer som tilsynelatende har påtatt seg et formelt ansvar, uten at det har noe realitet. Stråmenn fremkommer ikke i registrene og lar seg ikke finne på arbeidsplasser eller ved søk i etatenes systemer. Siden navnene først dukker opp i konkursbehandlingen, er personene vanskelig å finne i nåtid. Det observeres også at flere virksomheter blir begjært konkurs for å unngå krav og oppfølging fra etatene. Deretter opprettes nye virksomheter med en ny stråmann som formelt ansvarlig.

Opprettelse av nye virksomheter er generelt en utfordring. Det registreres bl.a. at mange personer med statsborgerskap fra EU/EØS-området fortløpende oppretter enkeltpersonforetak eller foretak med delt ansvar når en virksomhet går konkurs. En av årsakene kan være at det er liten eller ingen risiko for at private midler blir tatt da de ikke eier noe i Norge. Virksomhetene eksisterer kun en kort periode, noe som gjør det vanskelig for etatene å følge opp sanksjoner, og manglende betaling av merverdiavgift, arbeidsgiveravgift og lønn fortsetter å stå utbetalt.

En annen utfordring er manglende kvalitet i ulike registre, herunder kvalitet på ID og D-nr. Mange som kommer til landet, er kun registrert med D-nr. og er ikke registrert med adresse i Folkeregisteret. De er heller ikke registrert i Enhetsregisteret, SFU og i Skattemanntallet i Norge. Når disse driver virksomhet, skjer dette gjerne svart, og omsetning og eventuelt avlønning skjer kun i kontantform. Eneste mulighet for å avdekke dette, er å påtreffe dem på arbeidsstedet. Det er også en vedvarende utfordring at arbeidstakerne er blitt instruert til å hevde at de "nettopp har begynt", og at ansvarlig skal ordne med det formelle. Videre er det manglende registrering av bemanningsforetak i Register for bemanningsforetak, og det er utøvere som utfører el-intallasjonsarbeid, men som ikke er registrert som godkjent i Elvirksomhetsregisteret.

En ordning som etatene viser til (bl.a. innen bygg- og anleggsbransjen), er såkalt «pay-back», der arbeidstakerne lønnes formelt etter tariff og hvor det legges frem falske lønnsinnbetalinger, men hvor der skjer tilbakebetaling av deler av lønnen til arbeidsgiver i hjemlandet. På den måten kamoufleres sosial dumping. Dette får videre den konsekvensen at stønadsgrunnlaget blir for høyt. Pay-back ordninger brukes også til å sikre arbeidsgiver en

kontantstrøm som feks kan gi ulovlig utbytte. Å avdekke pay-back ordninger er ressurskrevende for etatene.

Kriminelle aktører ser muligheter ved å gjøre bruk av forskjellige arbeidsmarkedstiltak i regi av NAV, for eksempel tiltaksplasser, lønnstilskudd osv. Det resulterer i at personer får jobb i useriøse virksomheter. Det avdekkes også eksempler på at kriminelle aktører forsøker å legitimere svart arbeid ved at det (uriktig) hevdes at arbeidstakere som påtreffes under kontroll, er på tiltak gjennom NAV. I andre tilfeller er det avdekket arbeidstakere som er registrert med dagpengeutbetaling hos NAV og som arbeider svart.

7. Tiltak på sentralt nivå

7.1 Samarbeidsarenaer

Det sentrale samarbeidsforum

Det sentrale samarbeidsforum er et samarbeid mellom etatslederne i NAV, Skatteetaten, Politidirektoratet, Arbeidstilsynet, Tolletaten (fra juni 2016), ØKOKRIM og Riksadvokaten. Samarbeidsforumet inngikk 30.06.2016 en ny overordnet avtale der formålet er å styrke samarbeidet mellom etatene for å forebygge og bekjempe økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet. Samarbeidsforumet har en strategisk rolle og følger bl.a. opp tverretattlig samarbeid mot arbeidslivskriminalitet og Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter gjennom felles handlingsplan mellom Arbeidstilsynet, NAV, politiet og Skatteetaten for styrket innsats mot arbeidslivskriminalitet og instruks for Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter. Samarbeidsforumet har i 2016 hatt tre møter.

Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter

Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) startet opp 2. mai 2016 og er administrativt lagt til ØKOKRIM. Senteret skal utarbeide nasjonale trussel- og risikovurderinger som grunnlag for strategiske beslutninger om tiltak innen økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet. Videre skal senteret utarbeide konkrete etterretningsrapporter som gir grunnlag for innsats mot kriminelle aktører og nettverk. Senteret har til sammen 11 medarbeidere fra hhv politiet (4), Skatteetaten (4), NAV (1), Arbeidstilsynet (1) og Tolletaten (1). Det er utarbeidet en egen instruks for senterets arbeid. Videre er det etablert en styringsgruppe for senteret med deltakere fra alle etatene. Senteret har i 2016 jobbet med tre oppdrag: produktkartlegging nyere betalingstjenester, situasjonsbeskrivelse arbeidslivskriminalitet og indikatorliste hvitvasking.

Nasjonal tverretattlig koordineringsgruppe

Det har også i 2016 vært en nasjonal tverretattlig koordineringsgruppe med representanter på direktoratsnivå fra de fire etatene. Gruppen har ikke beslutningsmyndighet, den ligger i linjen i den enkelte etat. Koordineringsgruppen har utarbeidet felles årsrapport for 2015, felles handlingsplan for 2016, samt mal og oppsummering av halvårs- og årsrapportering fra a-krimsentrene og andre etablerte samarbeidsarenaer. Dette er rapportert i møtene i Det sentrale samarbeidsforum. Videre har gruppen fulgt opp etablering av de to nye a-krimsentrene og besøkt fire av a-krimsentrene for gjensidig erfaringsutveksling. Koordineringsgruppen har også fulgt opp oppgaver som er nærmere omtalt under.

Det er også etablert et nasjonalt kommunikasjonsnettverk med en kommunikasjonsmedarbeider på direktoratsnivå i hver av de fire etatene. Gruppen kom i gang mot slutten av 2016. Intensjonen er å bidra til at den eksterne kommunikasjonen knyttet til a-krimssamarbeidet er enhetlig og i tråd med felles handlingsplan.

Etatene skal i 2017 utvikle en felles styringsmodell og se på roller og rammer i samarbeidet. Dette kan medføre noen justeringer av hvilken rolle og oppgaver som skal ligge til nasjonal tverretatlig koordineringsgruppe, eventuelt også nasjonalt kommunikasjonsnettverk.

EU-plattform "Undeclared work"

Plattformen ble etablert 27. mai 2016. Arbeids- og sosialdepartementet er øverste ansvarlig i Norge, og Arbeidstilsynet deltar på vegne av etatene. NAV, politiet og Skatteetaten er koplet på gjennom nasjonal tverretatlig koordineringsgruppe. I tillegg er kemnerne koplet på via kemneren i Oslo. Aktiviteten er 2-årig og skal ta ned bekymringen knyttet til «undeclared work» som er en utfordring for det frie marked, konkurransevidende, påfører arbeidstakerne dårlige vilkår og undergraver finansieringen av velferdsstatene. Aktiviteten ledes gjennom to årlige plenums møter, med de 28 medlemslandene. Norge, Island og partene i arbeidslivet på europeisk nivå er observatører med talerett og for øvrig full deltakelse i aktiviteter. Det blir gjennomført en lang rekke aktiviteter som Norge kan delta på. Dette er seminarer om ulike temaer, utveksling av personell og studier/ fordypning i ulike temaer. Det blir opprettet en web-basert side hvor referater og gode eksempler blir publisert fortløpende.

7.2 Oppgaver

Felles byggeplass-skjema

Det ble i slutten av 2015 utarbeidet forslag til felles skjema for å innhente opplysninger fra arbeidstaker om bl.a. arbeidstid og lønn, i første omgang ved kontroll på byggeplasser. Opplysningene gir grunnlag for videre arbeid og sanksjoner. Skjemaet ble ferdigstilt første kvartal 2016 og er pr. i dag oversatt til 23 språk. Arbeidstilsynet har lang erfaring med å bruke denne type skjema i sitt tilsynsarbeid. Hensikten med det nye skjemaet er at alle etatene skal bruke det samme skjemaet, og at det er enklere for etatene å innhente en del opplysninger for hverandre. Det skal i 2017 vurderes behov for fellesskjema til bruk i andre bransjer.

Felles begrepsnotat

Gjennom samarbeidet mellom etatene for å bekjempe arbeidslivskriminalitet, er det etablert en rekke begreper knyttet til innhold, oppgaver og roller. Etatene ferdigstilte derfor i slutten av 2016 et felles begrepsnotat som lister opp de mest brukte begrepene. Det er et mål at notatet skal bidra til bedre oversikt og felles begrepsbruk i samarbeidet. Notatet gir også en kort beskrivelse av hva begrepene omfatter. Noen av begrepene er organisatoriske begreper og beskriver hva etatene har lagt i dette p.t. Dette bygger på diskusjoner i erfaringssamlingen i mars og diskusjoner i møte mellom nasjonal tverretatlig koordineringsgruppe og a-krimsentrene. Det forventes at arbeidet med ny styringsmodell vil kunne medføre nye og/eller endrede begrep og en justering av noen av beskrivelsen i notatet.

Veileder for beste praksis (hjemler, virkemidler og prosess)

I 2016 ble det nedsatt en tverretatlig arbeidsgruppe under ledelse av Skattedirektoratet, som fikk i oppdrag å utvikle en veileder for beste praksis til bruk i a-krimssamarbeidet, i første omgang ved kontroller innen bygg og anlegg. Veilederen skal bl.a. gi en anbefaling for felles prosess for byggeplasskontroller og en oversikt over de ulike etatenes virkemidler (hjemler, tilnærming og sanksjoner) og i hvilke situasjoner disse kan og skal brukes. Hensikten med arbeidet er å tilrettelegge for økt kompetanse om hverandres virkemidler, mer effektiv og riktig bruk av virkemiddel på tvers av etatene, samt sikre likere tilnærming i arbeidet. Veilederen vil bli slutført 1. kvartal 2017. Deretter må etatene vurdere en videre utvikling både av denne og for andre bransjer.

Elektronisk samarbeidsløsning for lagring og deling av informasjon i a-krimssamarbeidet

Gjennom arbeidet i a-krimssentrene ble det fra høsten 2015 signalisert behov for en felles elektronisk samarbeidsløsning med mulighet for lagring av informasjon og dokumenter. På møte i Det sentrale samarbeidsforum i juni besluttet etatsdirektørene å utvikle en løsning innenfor en kostnadsramme på 10 mill. kroner (fordelt likt mellom etatene). Samarbeidsløsningen ble utarbeidet høsten 2016 under ledelse av Skattedirektoratet. Den ble tatt i bruk i desember 2016 med ca. 150 brukere, og samtidig ble det gitt opplæring. Det er også kjøpt inn et visst antall upersonlige pc'er som medarbeidere kan bruke ute på kontroller og som er koplet til løsningen. Dette er en løsning for å registrere en del opplysninger rundt kontroller/saker som etatene jobber med og hvor alle etatene vil ha tilgang etter en tilgangsstyring. Opplysninger i byggeplass-skjema er sentralt i løsningen. Videre er det lenker til sentrale registre. Plattformen er ikke noe saksbehandlersystem eller arkivsystem. I 2017 vil det bli jobbet med rutiner for bruk, forvaltning av løsningen, eventuell videreutvikling og videre utrulling i etatene. Politiet har foreløpig kun valgt å ha lesetilgang pga. behov for avklaringer opp mot blant annet politiregisterloven.

7.3 Kompetansetiltak

Tverretatlige erfaringssamlinger/møter

I tillegg til flere lokale kompetansetiltak, har det vært gjennomført to større tverretatlige erfaringssamlinger i 2016. På dagssamlingen i mars var målgruppen ledere i de lokale koordineringsgruppene i a-krimssentrene. Tema var erfaringsutveksling om hvordan a-krimssentrene er organisert samt ansvarsdeling og oppfølging i linjen. Det andre temaet var innholdet i oppgavene til a-krimssentrene der hensikten var å gi bedre innsikt og økt forståelse for ulike arbeidsmetoder. I oktober var det en todagerssamling der a-krimssenteret i Stavanger hadde ansvaret. Målgruppen var medarbeidere i a-krimssentrene og andre steder der etatene har et formalisert samarbeid, og det var rundt 150 deltakere. Samlingen omhandlet ulike tema knyttet til det operative arbeidet.

I januar og november arrangerte Samordningsorganet i politiet et samarbeidsmøte med etatsledere m.fl. fra kontrolletater og næringsliv. Hovedtema var «Arbeidsmarkeds kriminalitet og migrasjon» og «Samarbeid om kriminalitetsbekjempelsen - hvilke utfordringer har vi per i dag? Hvor trykker skoen?». Møtet underbygger det tette samarbeidet på strategisk nivå mellom de aller fleste relevante aktører.

Politihøgskolen

Den forrige regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet (2011-2014) foreslo i tiltak 12 å utrede en modell for felles opplæring og kompetanseutvikling for kontrolletatene på området økonomisk kriminalitet. På bakgrunn av oppdragsbrev av 14. november 2012 fra Finansdepartementet ble det nedsatt en tverretatlig arbeidsgruppe som leverte sin rapport av 31. desember 2013 "Modell for felles opplæring og kompetanseutvikling for kontrolletatene på området økonomisk kriminalitet". På bakgrunn av oppdragsbrev fra Justisdepartementet av 27. februar 2015, ble det nedsatt en ny tverretatlig arbeidsgruppe som utarbeidet studieplan. Denne ble besluttet av Politihøgskolen 2. desember 2015. I 2016 ble studiet besluttet gjennomført med 4 klasser a 25 elever og med et budsjett på kr 4,6 millioner kroner. Etatene har rammeoverført sin andel av midlene med helårsvirkning f.o.m 2017, en overføring som skal skje årlig så lenge studiet opprettholdes. Ansettelse av lærekrefter er i gang, og den første vil tiltre i løpet av kort tid. Det skal startes en pilot i 2017, og fra 2018 vil det være fire årlige gjennomføringer av studiet.